

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. lapkričio 29 d.
(OR. en)

16094/1/23
REV 1

SOC 833
EMPL 598
GENDER 211

POSĖDŽIO REZULTATAI

nuo:	Tarybos generalinio sekretoriato
kam:	Delegacijoms
Ankstesnio dokumento Nr.:	15421/23
Dalykas:	Tarybos išvados dėl priežiūros visą gyvenimą sistemų pertvarkos pereinant prie holistinių, į asmenį orientuotų ir bendruomeninių modelių, kuriais atsižvelgiama į lyčių perspektyvą

Delegacijoms priede pateikiamos 2023 m. lapkričio 27 d. EPSCO tarybos posėdyje patvirtintos Tarybos išvados pirmiau nurodyta tema.

_____ -

Priežiūros visą gyvenimą sistemų pertvarka pereinant prie holistinių, į asmenį orientuotų ir bendruomeninių modelių, kuriais atsižvelgiama į lyčių perspektyvą

Tarybos išvados

PRIPAŽINDAMA, KAD:

1. nuolat vis geriau užtikrinant socialines teises ir vis geriau suvokiant, kad visi žmonės turi teisę visapusiškai mėgautis oriu gyvenimu, kilo abejonių dėl institucinės globos modelių, kurie daugeliu atvejų reiškia segregaciją ir riboja pagrindines laisves. Šį paradigmos pokytį lydėjo profesionalios priežiūros modelių pažanga ir kintantis supratimas, kaip priežiūra turėtų būti teikiama. Be to, šis pokytis grindžiamas moksliniais duomenimis, patvirtinančiais, kad institucinė priežiūra turi daug trūkumų, vis didėjančiu visuomenės sąmoningumu dėl to, kad svarbu kurti egalitarines visuomenes ir integruoti lyčių aspektą, ir didėjančiu socialiniu jautrumu ir plačiai teikiama pirmenybė į asmenį orientuotiems bendruomeniniams modeliams. Be to, Europos Sąjunga yra Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (JT NTK), kurioje siekiant deinstitutionalizavimo vadovaujamosi žmogaus teisėmis grindžiamu negalios modeliu, šalis.

2. Priežiūrai visą gyvenimą labai būdingas lyčių aspektas. Pagrindinė atsakomybė tiek už neapmokamą, tiek už apmokamą priežiūros darbą tenka moterims. Beveik 90 % apmokamų šio sektoriaus darbuotojų yra moterys – jų Europoje apytikriai yra 9,1 mln.; daugumoje šalių jos dažnai dirba mažų garantijų, prastai apmokamą darbą, joms trūksta karjeros raidos galimybių ir jos yra nepakankamai vertinamos, o tai iš dalies paaiškina nerimą keliantį kvalifikuotų darbuotojų trūkumą šiame sektoriuje Europoje, ypač vietovėse, kuriose labiausiai mažėja gyventojų, arba mažiau išsivysčiusiuose regionuose. 92 % moterų ES neapmokamą priežiūros darbą dirba reguliariai, o 81 % – kasdien¹. Vaikų, ypač labai mažų, priežiūros pareigos labai varžo moterų dalyvavimą darbo rinkoje². Tuo pat metu asmenų, turinčių jaunesnių nei šešerių metų amžiaus vaikų, užimtumo lygis sudarė 90,1 % vyrų atveju, palyginti su 67,2 % moterų atveju. Europoje iš viso 7,7 mln. moterų savo darbo modelius turi pritaikyti atsižvelgdamos į neapmokamas priežiūros pareigas³. Moterys neapmokamai ir mažai apmokamai priežiūrai ir paramai skiria daugiau laiko nei vyrai, o tai reiškia, kad jų galimybės įsidarbinti ir likti darbo rinkoje priklauso nuo jų priežiūros pareigų ir nuo to, kaip tokios pareigos yra pasidalijamos⁴. Nustatyta, kad dėl tokio nesubalansuoto neapmokamo priežiūros darbo pasidalijimo moterys potencialiai per metus iš viso praranda ne mažiau kaip 242 mlrd. EUR pajamų⁵. Nevienodas neapmokamo priežiūros darbo pasidalijimas tarp vyrų ir moterų, be kita ko, yra susijęs su tuo, kad vis dar neišnyksta vyrų ir moterų pajamų atotrūkis. Be to, dėl šio disbalanso moterys gauna mažesnę senatvės pensiją, todėl jos turi mažiau galimybių gauti reikiamą priežiūrą ir yra labiau tikėtina, kad patirs skurdą⁶. Ilgalaikės priežiūros, paramos ir socialinių paslaugų sektoriui būdingas didelis potencialas kurti darbo vietas – apskaičiuota, kad per ateinančius 10 metų jame galėtų būti sukurta 8 mln. darbo vietų⁷.

¹ Europos priežiūros strategija, p. 2.

² EIGE (2023 m.): „Geresnė profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra: sumažinti vyrų ir moterų priežiūros pareigų skirtumą“.
EIGE (2022 m.): „2022 m. lyčių lygybės indeksas: COVID-19 pandemija ir priežiūra“.
EIGE (2021 m.): „Lyčių nelygybė priežiūros sektoriuje ir jos padariniai darbo rinkai“;
EIGE (2020 m.): „Lyčių lygybė ir ilgalaikė priežiūra namuose“.

³ RK nuomonė dėl Europos priežiūros strategijos.

⁴ ES Lyčių lygybės strategija.
EIGE (2023 m.): „Geresnė profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra: sumažinti vyrų ir moterų priežiūros pareigų skirtumą“.

⁵ Europos Parlamento tyrimų tarnyba (2022 m.).

⁶ 2021 m. ataskaita dėl senėjimo.

EIGE (2021 m.): „Lyčių nelygybė priežiūros sektoriuje ir jos padariniai darbo rinkai“;

⁷ EK (2021 m.) žalioji knyga dėl senėjimo „Kartų solidarumo ir tarpusavio atsakomybės puoselėjimas“.

3. 2022–2030 m. Europoje vyresnių nei 65 metų amžiaus asmenų padaugės 14 %, o per ateinančius 30 metų – 38 %, iki 129,8 mln.⁸; iki 2030 m. asmenų, kuriems reikės ilgalaikės priežiūros, skaičius pasieks 33,7 mln., o iki 2050 m. tokių asmenų turėtų būti 38,1 mln.⁹ Visa tai vyksta tokiomis aplinkybėmis, kai daugelis ES šalių nuolat patiria sunkumų, susijusių su galimybėmis gauti įperkamas, prieinamas ir kokybiškas priežiūros paslaugas.
4. Padaryta pažangos siekiant 2002 m. nustatytų Barselonos tikslų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros srityje. Tačiau (iš dalies dėl nacionalinių sistemų skirtumų) ši pažanga valstybėse narėse buvo nevienoda, visų pirma kiek tai susiję su jauniausių vaikų grupe ir vaikais, kilusiais iš nepalankios aplinkos. Todėl naujieji 2030 m. Barselonos tikslai orientuoti į tai, kad būtų gerinamas prieinamo, įperkamo ir kokybiško ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymas ir mažinamas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo atotrūkis tarp vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, taip pat kitų vaikų, turinčių mažiau galimybių (pavyzdžiui, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ir vaikų su negalia), grupių ir visų kitų vaikų. Užtikrinti, kad vaikai, kuriems reikia pagalbos, tikrai gautų nemokamas kokybiškas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas, taip pat yra viena iš pagrindinių Tarybos rekomendacijos, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema, rekomendacijų. Be to, 2021–2030 m. ES neįgaliųjų teisių strategijoje, vadovaujantis JT NTK, valstybės narės raginamos įtraukti visus vaikus su negalia į bendrąjį švietimą. Tam reikia kurti švietimo aplinką, kurioje nėra kliūčių, tinkamus mokymo metodus ir ugdyti kvalifikuotą personalą.

⁸ ESTAT, PROJ_23NP.

⁹ Ilgalaikės priežiūros ataskaita, 2021 m.

5. Regionų komiteto nuomone, kvalifikuotų priežiūros darbuotojų trūkumas yra Europos masto problema, sukelianti plataus masto socialinių padarinių¹⁰. Esama paradokso dėl to, kad priežiūros veikla laikoma būtina visuomenių kolektyvinei gerovei, tačiau priežiūra ir priežiūros darbas daugelyje šalių iš esmės vis dar nepakankamai vertinami ir menkai apmokami, jiems būdingos prastos karjeros perspektyvos bei nepakankamos mokymosi galimybės, neadekvatus darbuotojų skaičius, o kai kuriais atvejais ir menkas darbo vietų saugumas. Todėl atsižvelgiant į dabartinę padėtį reikia laikytis strateginio požiūrio į priežiūrą, pagal kurį turi būti integruojamas lyčių aspektas ir kuris turi būti grindžiamas prielaida, kad priežiūros teikimo pareigos turi tekti ne vien priežiūros gavėjo šeimai, kartu pripažįstant ir tai, kad socialinės apsaugos priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti įperkamą kokybišką priežiūrą, yra vienas iš pagrindinių tokios priežiūros prieinamumo užtikrinimo veiksmų. Šioje srityje tam tikrą vaidmenį turi atlikti ne vienas įvairių lygmenų subjektas, įskaitant vietos ir regioninius subjektus, ES valstybes nares ir ES institucijas, atsižvelgiant į jų atitinkamą kompetenciją sveikatos priežiūros, ilgalaikės priežiūros, socialinės rūpybos ir švietimo srityse, taip pat socialinius partnerius, pilietinę visuomenę ir socialinės ekonomikos subjektus, kaip nurodyta Europos priežiūros strategijoje.

ATSIŽVELGDAMA Į TAI, KAD:

6. Žmogaus teisės yra viena iš svarbiausių Europos vertybių. Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės valstybėms narėms yra bendros visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.

¹⁰ RK nuomonė dėl Europos priežiūros strategijos.

7. Lyčių lygybė yra esminis Europos vertybių ir žmogaus teisių aspektas. Moterų ir vyrų lygybė yra vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos principų, įtvirtintas Sutartyse ir pripažintas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 23 straipsnyje. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 8 straipsnyje reikalaujama, kad visuose savo veiksmuose Sąjunga siektų pašalinti moterų ir vyrų nelygybės apraiškas ir diegti jų lygybę.
8. Europos priežiūros strategijoje nustatyta darbotvarkė, kuria siekiama pagerinti formaliąją ir neformaliąją priežiūrą teikiančių asmenų (daugiausia moterų) ir priežiūros gavėjų padėtį ir geriau užtikrinti jų teises. Joje valstybės narės raginamos užtikrinti kokybiškas, įperkamas ir prieinamas ilgalaikės priežiūros paslaugas ir ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas ir abiem atvejais užtikrinti geresnes, lyčių atžvilgiu vienodas darbo sąlygas ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Įgyvendinant šią darbotvarkę bus toliau padedama taikyti ir įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį ir padedama siekti ES tikslų iki 2030 m. užimtumo, įgūdžių ir skurdo mažinimo srityse, taip pat skatinama lyčių lygybė. Strategijoje taip pat rekomenduojama, kad valstybės narės ir ES lygmens bei nacionaliniai socialiniai partneriai skatintų veiksmingą socialinį dialogą ir sudarytų kolektyvines sutartis dėl priežiūros sektoriaus, siekiant priežiūros darbuotojams užtikrinti tinkamas darbo sąlygas ir deramą darbo užmokestį, taip pat imtis veiksmų, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos priežiūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir perkvalifikavimui. Joje valstybės narės taip pat raginamos kovoti su lyčių stereotipais ir skatinti lygesnį moterų ir vyrų dalijimąsi priežiūros pareigomis.
9. Komisijos 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijoje teigiama, kad „nepakankamos galimybės naudotis kokybiškomis ir įperkamomis institucinės priežiūros paslaugomis yra vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių lyčių nelygybę darbo rinkoje. Todėl siekiant remti moterų dalyvavimą apmokamame darbe ir jų profesinį tobulėjimą svarbu investuoti į priežiūros paslaugas. Tai gali padėti kurti darbo vietas tiek moterims, tiek vyrams.“

10. 2006 m. JT neįgaliųjų teisių konvencijos (NTK) 19 straipsnyje pripažįstama teisė gyventi savarankiškai, būti visiškai įtrauktiems į bendruomenę ir dalyvauti joje ir raginama imtis priemonių, kuriomis būtų užtikrinta, kad asmenys su negalia su kitais asmenimis turėtų teisę pasirinkti, kur, kaip ir su kuo gyventi. Be to, joje nurodyta, kad asmenys su negalia turėtų turėti galimybę naudotis įvairiomis namuose, gyvenamojoje vietoje teikiamomis ir kitomis pagalbinėmis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis, būtų užkirstas kelias izoliavimui ar atskyrimui nuo bendruomenės. Tam reikia struktūrinių permainų, kad institucionalizuota aplinka būtų pakeičiama pagalbos gyventi savarankiškai paslaugomis. Atsižvelgiant į tai, 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategijoje pakartojama, kad ES yra įsipareigojusi užbaigti perėjimą nuo institucinės globos prie bendruomeninės ir kad Komisija remia nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų pastangas deinstitucionalizuoti priežiūrą ir sudaryti palankesnes sąlygas savarankiškam gyvenimui, įskaitant geriausius aprūpinimo būstu ir priežiūros sprendimus. Joje valstybės narės taip pat raginamos įgyvendinti gerąją deinstitucionalizavimo praktiką ir skatinti bei užtikrinti finansavimą asmenims su negalia pritaikytam ir prieinamam socialiniam būstui, be kita ko, skirtam vyresnio amžiaus žmonėms su negalia, taip pat spręsti problemas, su kuriomis susiduria benamiai su negalia.
11. 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacijoje dėl galimybės gauti įperkamas kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas valstybės narės rekomenduojama ilgalaikės priežiūros paslaugų pasiūlą nuolat derinti su ilgalaikės priežiūros poreikiais, kartu užtikrinant subalansuotą ilgalaikės priežiūros galimybių derinį ir priežiūros aplinką, kad būtų patenkinti skirtingi ilgalaikės priežiūros poreikiai, ir remiant asmenų, kuriems reikia priežiūros, pasirinkimo laisvę ir dalyvavimą priimančiais sprendimais, be kita ko, plėtoti ir (arba) gerinti priežiūrą namuose ir bendruomeninę globą ir užtikrinti, kad ilgalaikės priežiūros paslaugos būtų tinkamai derinamos su prevencija, sveiku senėjimu bei vyresnių žmonių aktyvumu ir sveikatos priežiūros paslaugomis ir kad jomis būtų remiamas savarankiškumas ir savarankiškas gyvenimas ir įtrauktis į bendruomenę bet kokioje ilgalaikės priežiūros aplinkoje. Tarybos rekomendacijoje valstybės narės taip pat raginamos remti kokybišką užimtumą ir sąžiningas darbo sąlygas šiame sektoriuje, kad būtų gerinama priežiūros profesionalizacija, teikti kokybiškesnes ilgalaikės priežiūros paslaugas ir spręsti įgūdžių poreikių ir darbuotojų trūkumo klausimus. Be to, valstybių narių prašoma identifikuoti neprofesionalių priežiūrinčių asmenis ir remti juos jiems vykdant priežiūros veiklą.

12. 2022 m. gruodžio 8 d. rekomendacijos „Tarybos rekomendacija dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barcelonos tikslai iki 2030 m.“ tikslas – skatinti valstybes nares gerinti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymą, kad moterims būtų sudarytos palankesnės sąlygos dalyvauti darbo rinkoje ir kad būtų skatinama vaikų – visų pirma esančių pažeidžiamoje padėtyje (įskaitant vaikus su negalia) arba kilusių iš nepalankios aplinkos – socialinė ir kognityvinė raida. Šiuo tikslu joje rekomenduojama, be kitų priemonių, valstybėse narėse toliau skatinti aukštynkryptę vaikų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo konvergenciją; skatinti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų įperkamumą, prieinamumą ir kokybę; atkreipti dėmesį į vaikų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo intensyvumo lygį ir jo suderinamumą su reikšmingu tėvų dalyvavimu darbo rinkoje, taip pat į prasto lankymo intensyvumo priežastis; ir mažinti vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lankymo atotrūkį, palyginti su visais kitais vaikais.

PAŽYMĖDAMA, KAD:

13. Europos regionų komiteto (RK) nuomonėje dėl Europos priežiūros strategijos (2023 m.) pabrėžiama, kad reikia bendros sveikatos, priežiūros, ir švietimo strategijos, įskaitant sektorių sąveikumo sistemos aktyvavimą, kad būtų teikiama prieinama ilgalaikė priežiūra, atitinkanti tiek priežiūros paslaugų gavėjų, tiek teikėjų poreikius, ir užtikrinama kokybiška, įperkama bei prieinama vaikų priežiūra visoje Europos Sąjungoje.
14. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) nuomonėje dėl Europos priežiūros strategijos (2022 m.) valstybės narės, be kita ko, raginamos teikti kokybiškesnes paslaugas visą gyvenimą; didinti informuotumą – rinkti ir skleisti svarbius gerosios praktikos, susijusios su priemonėmis ir infrastruktūra, pavyzdžius; užtikrinti, kad lyčių lygybė išliktų esminiu strategijos įgyvendinimo elementu, be kita ko, imantis veiksmų kovoti su žalingais lyčių stereotipais, kenkiančiais formaliosios ir neformaliosios priežiūros sektoriams; sutelkti visus išteklius augančiai ir įvairiai priežiūros paklausai patenkinti; ir apsvarstyti priežiūros specialistų judumą ir darbo jėgos migraciją iš ES nepriklausančių šalių, taip pat paklausos ir pasiūlos atitikties priemones ir kvalifikacijų pripažinimą.

15. 2022 m. paskelbtoje EESRK nuomonėje „Naujo pagalbos modelio pagyvenusiems žmonėms kūrimas. COVID-19 pandemijos pamokos“ teigiama, kad reikia iš esmės deinstitutionalizuoti priežiūros namuose esančių vyresnio amžiaus žmonių priežiūrą skatinant priklausomų vyresnio amžiaus žmonių savarankiškumą, nepriklausomumą, gebėjimą pasirūpinti savimi ir socialinius ryšius. Joje taip pat paaiškinama, kad tam reikia užtikrinti jiems galimybę naudotis artimais socialinės ir sveikatos priežiūros ištekliais, daug struktūriškesne ir veiksmingesne pagalba namuose, taip pat naujomis būsto alternatyvomis, pavyzdžiui, globos namais, prižiūrimais ar bendruomeniniais būstais, būsto dalijimusi ar kitomis įvairiose ES šalyse egzistuojančiomis alternatyvomis, atsižvelgiant į galinčių netekti savarankiškumo pagyvenusių žmonių poreikius ir pageidavimus. Nuomonėje teigiama, kad, kalbant apie labiau priklausomus asmenis, reikia pertvarkyti tradicinius priežiūros namus, kad gyvenimas tokioje aplinkoje labiau panėšėtų į gyvenimą namuose.
16. Moterų ir vyrų lygių galimybių patariamąjį komitetą nuomonėje „Priežiūros atotrūkis ES. Holistinis ir transformatyvus požiūris į lytį“ (2021 m.) pabrėžiama, kad įperkamu, prieinamu ir kokybišką priežiūros paslaugų trūkumas daugumoje ES valstybių narių ir tai, kad priežiūros darbas nelygiai paskirstytas moterims ir vyrams, daro tiesioginį neigiamą poveikį moterų dalyvavimui socialiniame, ekonominiame, kultūriniame ir politiniame gyvenime visais aspektais.
17. Šios išvados grindžiamos Tarybos, Europos Parlamento ir Komisijos anksčiau atliktu darbu ir politiniais įsipareigojimais, taip pat kitų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų atliktu darbu, įskaitant priede išvardytus dokumentus.

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA RAGINA VALSTYBES NARES

Atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, įskaitant teritorinį kompetencijos pasiskirstymą, taip pat socialinių partnerių savarankiškumą:

18. Pripažinti asmens teisę būti prižiūrimam lygiomis sąlygomis, skatinti reformas, be kita ko, prireikus pasitelkiant teisines priemones, kuriomis holistiškai apibrėžiama ir užtikrinama teisė į pakankamą, tinkamą ir įperkamą kokybišką į asmenį orientuotą bendruomeninę globą. Svarbu, kad ši priežiūra atitiktų asmens, kuris turi teisę būti lydimas šiame procese ir priimančią sprendimą, pasirinkimą. Teisė į priežiūrą reiškia paramą priežiūros teikėjams (pvz., teikiant socialinę apsaugą ir mokymą, konsultacijas ir atokvėpio globą) ir pripažįstamą jų teisę spręsti, kiek ir ką prižiūrėti, taip pat teisę į profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir į tinkamas darbo sąlygas bei teisingą darbo užmokestį.
19. Imtis priemonių, kuriomis ilgalaikės priežiūros ir paramos paslaugų raida būtų priartinama prie bendruomeninio, į asmenį orientuoto požiūrio, kurį taikant integruojamas lyčių aspektas, žmogaus teisėmis grindžiamas negalios modelis, tarpusavio parama, bendrais sprendimais ir kova su sąveikine diskriminacija – laiku ir atsižvelgiant į 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendaciją dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas, siekiant:
 - a) užtikrinti prieinamą, įperkamą, kokybišką, į asmenį orientuotą ilgalaikę priežiūrą ir paramą, kuri leistų kam to reikia ir kas to pageidauja, užkertant kelią institucionalizavimui, gyventi oriai, gyventi pagal savo apsisprendimą, išsaugoti savarankiškumą, savarankiškai gyventi bendruomenėje ir laisvai pasirinkti, kur, su kuo ir kaip jie nori gyventi;
 - b) aktyviai skatinti bendruomeninio gyvenimo alternatyvas ir vietos paramos sistemas, kuriomis užtikrinama pagarba žmonių valiai ir prioritetams ir kurios atitinka jų priežiūros poreikius;

- c) prireikus imtis būtinų pakeičių, kad priežiūros paslaugos, įskaitant priežiūros įstaigų siūlomas paslaugas, būtų teikiamos taikant į asmenį orientuotą, bendruomeninę globą ir paramą, ir užtikrinti, kad būtų įdiegtos apsaugos priemonės priežiūrą gaunantiems pažeidžiamiesiems asmenims apsaugoti nuo visų formų piktnaudžiavimo;
- d) stengtis užtikrinti ilgalaikės priežiūros finansinį ir darbo jėgos tvarumą, taip pat jos tinkamumą, pasiekiamumą ir aprėptį, atsižvelgiant į inovacijų ir prevencijos poreikį;
- e) skatinti įvairių ilgalaikės priežiūros paslaugų visapusiškumą ir veiksmingą šių paslaugų, visų pirma socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų, koordinavimą, teikiant visiškai lanksčius ir individualiems poreikiams pritaikytus paslaugų portfelius;
- f) kurti individualiems poreikiams pritaikytus priežiūros būdus ir integruotos priežiūros modelius, pavyzdžiui, pasitelkiant atvejo valdymą, kuo geriau išnaudojant skaitmeninio teikiamas galimybes;
- g) stengtis užtikrinti, kad būtų rengiama pakankamai į asmenį orientuotos visapusiškos priežiūros specialistų mokymų;
- h) skatinti priimti novatoriškus, bendruomeninius vietos sprendimus, kuriuos taikant etiškai naudojamos technologijos ir panaudojamos esminės priemonės, pavyzdžiui, viešosios lėšos ir novatoriškos socialinės nuostatos viešųjų pirkimų procedūrose, taip pat nuolat tobulinti ilgalaikės priežiūros sistemas, be kita ko, sistemingai įgyvendinti lyčių aspekto integravimo požiūrį;
- i) stengtis užtikrinti daugiadalykės profesionalios į asmenį orientuotos paramos bei paslaugų teikimą, kiek tai susiję su priežiūra namuose bei bendruomenės parama, kad būtų tinkamai tenkinami poreikiai ir užtikrinama vienoda prieiga, visų pirma kaimiškiausiose, labiausiai izoliuotose ir rečiausiai apgyvendintose vietovėse, skatinant novatoriškus viešuosius ir viešuosius-privačiuosius sprendimus, prie kurių prisidėtų trečiojo sektoriaus suinteresuotieji subjektai ir privačios įmonės, ir sprendžiant nelygybės, susijusios su kaimiškumo aspektais, ekonominiais pajėgumais ir lytimi, problemas;

- j) laikantis Tarybos rekomendacijos dėl ilgalaikės priežiūros, skatinti veiksmingus mechanizmus, kuriais būtų gerinama paslaugų ir išteklių kokybė, ir kurti nacionalines ilgalaikės priežiūros kokybės sistemas, grindžiamas ilgalaikės priežiūros poveikio ir paramos asmenų gyvenimo kokybei vertinimu.
20. Skatinti kultūrinius pokyčius siekiant iš naujo įvertinti ir pripažinti tiek profesionalų, tiek neprofesionalų apmokamą ir neapmokamą priežiūros darbą; panaikinti lyčių nelygybę, šališkumą lyčių atžvilgiu ir stereotipus; ir paskatinti pereiti prie bendros atsakomybės už priežiūrą imantis šių veiksmų:
- a) stiprinant neformaliąją priežiūrą teikiančių asmenų socialinę apsaugą ir jiems skirtas paramos priemones, pavyzdžiui, skatinant įgyvendinti paramos priemones ir kokybiškas, lanksčias neformaliosios priežiūros mokymo programas, apimančias psichologinę paramą ir skaitmeninių įgūdžių ugdymą;
 - b) pagal nacionalines taisykles skatinant mechanizmus, padedančius užtikrinti tiek moterų, tiek vyrų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, pavyzdžiui, taikant tokias priemones kaip lankstesni darbo tvarkaraščiai bei mišrūs darbo modeliai, ir užtikrinant, kad prižiūrintieji asmenys galėtų vienodomis sąlygomis pasinaudoti atostogomis;
 - c) siūlant tinkamas apmokamų atostogų galimybes, nepriklausomai nuo finansinės paramos šaltinio, kurios neturėtų neigiamo poveikio nei moterų įsidarbinimo galimybėms, nei jų grįžimui į darbą, kartu teikiant profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimo paslaugas, padedančias įgyvendinti neformaliesiems slaugytojams skirtas paramos paslaugas;
 - d) skatinant socialines diskusijas priežiūros klausimais, pavyzdžiui, rengiant informuotumo didinimo kampanijas, propaguojant vienodą moterų ir vyrų atsakomybę formaliosios ir neformaliosios priežiūros srityje, naikinant lyčių stereotipus ir lyčių vaidmenis, tradiciškai siejamus su priežiūros darbu, didinant priežiūros darbo patrauklumą ir pripažįstant priežiūros vertę ir asmenų teisę į pasirinktą gyvenimo kelią ir į orumą.

21. Įtraukti vyrus ir berniukus kaip pokyčių skatintojus bei naudos gavėjus, taip pat kaip strateginius partnerius ir sąjungininkus siekiant lyčių lygybės apmokamo ir neapmokamo priežiūros darbo srityje.
22. Tais atvejais, kai tai dar nepadaryta – priimti priežiūros kokybės normas ir standartus, laikantis principų, įtrauktų į dvi naujausias Tarybos rekomendacijas dėl ilgalaikės priežiūros ir dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros, visada atsižvelgiant į paramą gaunančiųjų ir prižiūriniųjų asmenų poreikius, taip pat į esamą lyčių nelygybę, taip pat siekiant naikinti atotrūkius tarp lyčių (tai turėtų būti neatsiejamas priežiūros modelių tikslas).
23. Skatinti tinkamas ir sąžiningas darbo sąlygas ir darbo užmokestį priežiūros sektoriuje ir ikimokyklinio ugdymo bei priežiūros srityje, taip pat užtikrinti, kad šioje srityje dirbantys asmenys būtų tinkamai mokomi. Visų pirma valstybės narės turėtų skatinti darbo sąlygų ir darbo užmokesčio gerinimą reguliuodamos darbo sąlygas ir skatindamos socialinį dialogą ir, kai taikytina, sektorių kolektyvines derybas, taip pat propaguodamos minimalius standartus ir įmonių elgesio kodeksus, kiek tai susiję su priežiūra visą gyvenimą, lyčių lygybe darbo sąlygų srityje ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyra.
24. Visapusiškai gerbiant socialinių partnerių savarankiškumą, skatinti juos į kolektyvines sutartis įtraukti priemones, kuriomis būtų mažinamas vyrų ir moterų darbo užmokesčio atotrūkis priežiūros sektoriuje, laikantis vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principo.
 - a) skatinti tinkamas ir sąžiningas darbo sąlygas ir darbo užmokestį priežiūros namuose darbuotojams, visų pirma kartu gyvenantiems priežiūros darbuotojams, ir kovoti su nedeklaruojamu darbu priežiūros paslaugų srityje, ypatingą dėmesį skiriant priežiūros darbui namuose, kurį dažnai atlieka darbuotojos migrantės;
 - b) pagal poreikį gerinti priežiūros darbuotojų apsaugą ir imtis veiksmų jiems apsaugoti nuo priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo bei smurto darbo vietoje rizikos;

- c) užtikrinti pirminį ir tęstinį priežiūros darbuotojų mokymą, kad jiems būtų suteikta reikiamų profesinių įgūdžių, įgalinančių teikti prie individualių poreikių pritaikytas ir kokybiškas paslaugas, įskaitant mokymą ir paramą specializuotą, socialinių emocinių ir skaitmeninių įgūdžių ugdymui;
- d) užtikrinti priežiūros darbuotojų profesinį tobulėjimą pasitelkiant papildomus mokymus, taip padedant jiems tobulėti profesinėje veikloje ir teikti kokybišką priežiūrą, kuri būtų orientuota į žmones ir bendruomeninę;
- e) raginti perkančiąsias organizacijas visapusiškai naudotis viešųjų pirkimų procedūrų priemonėmis, kad būtų garantuotos sąžiningos darbo sąlygos priežiūros darbuotojams, įdarbinamiems įmonių, su kuriomis sudaromos viešosios sutartys;
- f) skatinti bendradarbiavimą su socialinės ekonomikos subjektais, kad būtų kuriamos ir teikiamos kokybiškos į asmenį orientuotos bendruomeninės priežiūros ir paramos paslaugos;
- g) skatinti tiek berniukus, tiek mergaites priimant sprendimus vidurinėje mokykloje svarstyti galimybę vykdyti profesinę veiklą, susijusią su kokybiška priežiūra, ir vertinti bei pripažinti priežiūrą kaip vieną iš esminių veiklos rūšių.

25. Atitinkamai priimti priemonės, laikantis Europos priežiūros strategijos ir „Tarybos rekomendacijos dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m.“, siekiant:

- a) gerinti vaikų, įskaitant specialiųjų ugdymo poreikių turinčius vaikus, prieinamo, įperkamo ir kokybiško ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymą, taip pat imantis reikiamų ir pagrįstų veiksmų, kad būtų mažinamas vaikų, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo atotrūkis, palyginti su visais kitais vaikais¹¹, kartu atsižvelgiant į nacionalinių sistemų skirtumus;

¹¹ Taip pat atsižvelgiant į Tarybos rekomendaciją 2021/1004, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema.

- b) teikti įperkamas, prieinamas ir kokybiškas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas, kurios būtų lengvai prieinamos ir kaimo vietovėse bei vietovėse, nepasižyminčiose palankiomis sąlygomis, taip skatinant visų berniukų ir mergaičių galimybes gauti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas;
- c) veiksmingai dirbti, kad būtų panaikintas laikotarpis, skiriantis mokamų atostogų dėl šeiminį priežasčių pabaigą ir galimybės arba, kai taikytina, teisės gauti vietą ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigoje suteikimą;
- d) skatinti vyrus eiti tėvystės ir vaiko priežiūros atostogų ir naudotis lanksčiu darbo grafiku, taip kovojant su lyčių stereotipais, kad tėvams būtų lengviau teisingiau dalytis priežiūros ir paramos pareigomis, susijusiomis su apmokamu ir neapmokamu darbu, laikantis Direktyvos (ES) 2019/1158, taip gerinant profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir kartu prisidedant prie vaiko santykių su abiem tėvais puoselėjimo. Stiprinti priežiūros pareigų turinčių darbuotojų teises gauti tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas ir prašyti lankstaus darbo grafiko, didinti informuotumą apie šias naujas teises ir jų įgyvendinimą, taip pat užtikrinti, kad pagal nestandartinį grafiką dirbantys prižiūrintieji asmenys galėtų naudotis kokybiškomis ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis.

26. Skirti deramą dėmesį teritoriniams iššūkiams, susijusiems su galimybėmis gauti priežiūros paslaugų, taikant priemones, kuriomis:

- a) siekiama užtikrinti galimybes gauti į asmenį orientuotų, bendruomeninių, kokybiškų ir įperkamų priežiūros ir paramos paslaugų, visų pirma atsižvelgiant į vietas, nepasižyminčias palankiomis sąlygomis, pavyzdžiui, kaimo, izoliuotas, retai apgyvendintas ar atokias vietas, pasitelkiant novatoriškas iniciatyvas, bendradarbiaujant su regioninėmis ir vietos valdžios institucijomis, taip pat su socialinės ekonomikos subjektais, pilietine visuomene, moterų organizacijomis ir kitais atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, pasinaudojant priežiūros ekonomikos galimybėmis, kartu naudojantis technologijomis ir skaitmeninimu, taip prisidedant prie šių vietovių patrauklumo didinimo ir plečiant ekonominę veiklą bei kuriant daugiau darbo vietų;

- b) nustatyti ir šalinti ekonominius ir pajamų lygio skirtumus miestų teritorijose, užtikrinant vienodas galimybes naudotis į asmenį orientuotomis, bendruomeninėmis ir kokybiškomis priežiūros ir paramos paslaugomis skatinant vietos ir (arba) kaimynystės lygmens partnerystes, kurias įgyvendinant būtų nustatomi poreikiai, ir susitarti dėl strategijų, įskaitant bendruomenių ir savanorių programas, kaimynystės grupes arba kartų solidarumo programas.

RAGINA KOMISIJĄ BENDRADARBIAUJANT SU VALSTYBĖMIS NARĖMIS:

27. Toliau naudotis Europos semestru ir atviruoju koordinavimo metodu socialinėje srityje, visų pirma per Socialinės apsaugos komitetą, siekiant skatinti stebėseną, gerinti duomenų rinkimą, koordinavimą ir keitimąsi gerosios praktikos pavyzdžiais ilgalaikės priežiūros srityje.
28. Skatinti sutelkti ir veiksmingai naudoti ES išteklius ir lėšas remiant Europos priežiūros strategijos ir Tarybos rekomendacijų dėl ilgalaikės priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įgyvendinimą, kad būtų daroma pažanga pertvarkant priežiūros sistemas, kad būtų pereita prie holistinių, į asmenį orientuotų ir bendruomeninių modelių, taip siekiant geriau pripažinti priežiūros vertę ir naikinti išankstinį nusistatymą bei lyčių stereotipus.
29. Skatinti socialines inovacijas, palengvinančias tarpusavio mokymąsi ir pažangą siekiant geresnės viešosios politikos, taikant faktiniais duomenimis ir moksliniais tyrimais grindžiamą praktiką bei novatorišką priežiūros bei paslaugų teikimą ir priežiūros paslaugų teikimo srityje diegiant prieinamas novatoriškas technologijas bei skaitmeninius sprendimus, kuriais sudaromos palankesnės sąlygos savarankiškumui ir savarankiškam gyvenimui, įtraukiant paslaugų naudotojus, socialinius partnerius ir socialinę ekonomiką, trečiąjį sektorių, pilietinę visuomenę ir moterų organizacijas, kartu naudojantis esminėmis priemonėmis, pavyzdžiui, Europos viešosiomis lėšomis ir socialinėmis nuostatomis viešųjų pirkimų procedūrose.

30. Rinkti duomenis (pvz., administracinius ir tyrimų duomenis) ir rengti priemones, standartizuotus rodiklius ir palyginamus duomenis, išskaidytus pagal lytį, apie asmenis, kuriems teikiama arba reikalinga ilgalaikė priežiūra, ir apie neformaliosios priežiūros teikėjus (kai tai įmanoma) ir profesionalius priežiūros teikėjus, kad būtų sistemingai stebima valstybių narių pažanga plėtojant prieinamą, įperkamą ir kokybišką priežiūrą, be kita ko, siekiant 2030 m. Barselonos tikslų.
31. Kartu su valstybėmis narėmis išnagrinėti galimybes sukurti priežiūros ir namų ūkių palydovines sąskaitas išplečiant tradicines apskaitos sistemas, kad būtų apskaitoma ir įvertinama neapmokama gamybinė veikla, susijusi su priežiūra (pvz., ilgalaikė priežiūra, vaikų priežiūra, namų ūkio paslaugomis ir t. t.), kurių kiekviena yra svarbus žmonių gyvenimo aspektas, tačiau didele dalimi nepatenka į įprastinę ekonominę statistiką, pvz., bendrąjį vidaus produktą (BVP), taip siekiant išmatuoti ir įvertinti neapmokamo priežiūros darbo ekonominį indėlį, kai įmanoma, naudojant pagal lytį suskirstytus duomenis.
-

Nuorodos

1. ES tarpinstitucinės nuorodos

Europos socialinių teisių ramstis, kurį 2017 m. lapkričio 17 d. paskelbė Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija.

https://commission.europa.eu/publications/european-pillar-social-rights-booklet_en

2. Taryba

Tarybos išvados „Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo mažinimas. Apmokamo darbo ir neapmokamo priežiūros darbo vertės nustatymas ir padalijimas“ ([13584/20](#))

Pirmininkaujančios valstybės narės išvados dėl ilgalaikės priežiūros poveikio profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai ([8764/20](#))

Tarybos išvados „Lyčių lygybe grindžiama ekonomika ES. Tolesni veiksmai“ ([14938/19](#))

Tarybos išvados „Darbo ateitis: gyvenimo ciklo požiūris“ ([10134/18](#))

[Tarybos rekomendacija dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas](#) (OL C 476, 2022 12 15, p. 1).

[Tarybos rekomendacija dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m. \(OL C 484, 2022 12 20, p. 1\).](#)

3. Europos Parlamentas

[Kas būtų, jei priežiūros darbas būtų pripažintas varomąja tvaraus augimo jėga?](#) Europos Parlamento tyrimų tarnybos informacinis pranešimas (2022 m.)

4. Europos Komisija

[Europos priežiūros strategija priežiūrą teikiantiems ir prižiūrimiems asmenims](#) (2022 m.)

[2021 m. visuomenės senėjimo ataskaita. Ekonominės ir biudžeto prognozės ES valstybėms narėms \(2019–2070 m.\)](#)

[Žalioji knyga dėl senėjimo „Kartų solidarumo ir tarpusavio atsakomybės puoselėjimas“](#) (2021 m.)

[Ilgalaikės priežiūros ataskaita](#) (2021 m.)

5. Regionų komitetas

[Europos regionų komiteto nuomonė „Europos priežiūros strategija“](#) (OJ C 157, 2023 5 3, p. 26)

6. Europos lyčių lygybės institutas (EIGE)

[EIGE \(2023 m.\): „Geresnė profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra: sumažinti vyrų ir moterų priežiūros pareigų skirtumą“.](#)

[EIGE \(2021 m.\): „Lyčių nelygybė priežiūros sektoriuje ir jos padariniai darbo rinkai“.](#)

[„Lyčių nelygybė priežiūros srityje ir padariniai darbo rinkai“](#), 2020 m.

7. Jungtinės Tautos

Neįgaliųjų teisių konvencija. [Bendrasis komentaras Nr. 5 \(2017 m.\) dėl savarankiško gyvenimo ir įtraukties į bendruomenę](#)

8. Kiti šaltiniai

[Priežiūros atotrūkis ES. Holistinis ir transformatyvus požiūris į lytį](#). Moterų ir vyrų lygių galimybių patariamasis komitetas (2021 m.)

[Europos Sąjungos be stereotipų link: nuomonė dėl kovos su lyčių stereotipais](#). Moterų ir vyrų lygių galimybių patariamasis komitetas (2021 m.)

[„Iššūkiai ilgalaikės priežiūros srityje Europoje. 2018 m. šalių nacionalinės politikos tyrimas“](#) – paskelbė Europos socialinės politikos tinklas

[„Deinstitucionalizacija ir bendruomenės gyvenimas: rezultatai ir kaštai. Ataskaita apie europinį tyrimą \(DECLOC ataskaita“](#) (London School of Economics Research Online)

[Ataskaita dėl perėjimo nuo institucinės globos prie bendruomeninės globos 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse](#) (2020 m.). Europos Komisijos užsakyta ataskaita, parengė Jan Šiška ir Julie Beadle-Brown.